НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті обґрунтовано важливість удосконалення фінансової політики як основи будь-якої соціально- та виробничо-економічної діяльності, її основні структурні складники, визначено бюджетно-податкову, грошово-кредитну політику управління державним боргом; функціональних — управління фінансовими ресурсами та забезпечення бюджетної безпеки. Встановлено екзогенні й ендогенні чинники, які впливають на ефективність здійснення фінансової політики та можуть бути її наслідками. Це державний борг, бюджетний дефіцит, не раціональні витрати фінансових ресурсів. Визначено пріоритетні напрями та інструменти удосконалення фінансової політики, у т. ч. на рівні фінансових інститутів.

Ключові слова: управління, фінансова політика, бюджетна безпека, державний борг, дефіцит, соціально-економічні процеси, інструменти, економічне зростання, пріоритети.

Summary. The article substantiates the importance of improving financial policy as the basis of any socioindustrial and economic activities. As its main structural components are defined fiscal, monetary and debt management policies; functional — financial management and ensure fiscal security. Set of exogenous and endogenous factors that affect the effectiveness of the implementation of financial policies and may be its consequences. This public debt, budget deficit, not the rational spending of financial resources. Defined priorities and tools for improving the financial policies, including the level of financial institutions.

Key words: management, fiscal policy, fiscal security, national debt, deficit, socio-economic processes, tools, economic growth, priorities.

DOI : 10.33783/1977-4167-2019-46-2-126-129

Постановка проблеми. Важливим завданням державної фінансової політики в Україні є нарощування фінансових ресурсів загалом на основі зростання базових факторів формування ВВП. Одним із важливих елементів фінансової політики має стати її спрямованість на усунення диспропорцій у розподілі первинних доходів між працею, капіталом і державою. Фінансова політика відіграє важливу роль для зростання національної економіки, добробуту населення, підвищення обороноздатності країни. Тому розгляд пропонованої теми завжди є актуальним і потребуватиме подальших досліджень та розробок і обґрунтувань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням фінансової політики та бюджетної безпеки держави займалися такі відомі українські науковці, як: О. Білик, Т. Боголіб, І. Валуйський, Е. Гатаулліна, Л. Зверук, В. Кравець, В. Малишко, С. Онищенко, Т. Сіташ, О. Тарасова, В. Ящук та ін. Їх здійснення має базуватися на науково обґрунтованій концепції економічного розвитку суспільства та давати реальні поточні та стратегічні результати. Проте окремі складові такої політики та напрями

її розвитку є недостатньо дослідженими дотепер та потребують подальшого наукового опрацювання з огляду на нові чинники й обставини реалізації.

Мета статті — дослідити рівень здійснення фінансової політики та бюджетної безпеки країни й ефективності управління ними з урахуванням нових чинників їх забезпечення та розробити відповідні інструменти удосконалення і підвищення на перспективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова діяльність та управління нею є однією з головних сфер діяльності, яка спрямована на ефективний розподіл фінансових ресурсів та їх використання для забезпечення сталого розвитку країни. Завданнями, які ставляться перед фінансовою політикою, є ефективний розподіл фінансових ресурсів, формування механізму фінансового управління, а також регулювання і стимулювання економічних і соціальних процесів. Щоб покращити добробут громадян, фінансова політика повинна мати за мету підвищувати зростання економіки, а для цього потрібно забезпечувати рівень оптимізації розподілу валового вну-

© В. В. Малишко, 2019

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Малишко В. В. Напрями та інструменти удосконалення фінансової політики в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. № 2 (46). С. 126–129.

References (APA):

Malyshko, V. V. (2019). *Napriamy ta instrumenty udoskonalennia finansovoi polityky v Ukraini* [Directions and tools for improving the financial policy in Ukraine]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (46), 126–129 (in Ukr.).

трішнього продукту. Фінансова політика повинна мати чітку стратегію та враховувати можливості й потреби національної економіки.

На думку Е. Гатаулліної, «пріоритетними заходами державної фінансової політики, які реалізуються у країнах з розвинутою на трансформаційною економікою, є підвищення фіскальної ефективності податкової системи, удосконалення системи управління державними фінансами, підвищення дієвості механізму середньострокового бюджетного планування та прогнозування, зниження показників структурного дефіциту бюджету та державного боргу, оптимізація видаткової частини бюджету» [1].

Фінансова політика є одним з основних інструментів для розвитку суспільства та регулювання соціально-економічних процесів на національному рівні. У період структурних реформ потрібно посилювати вплив такого інструменту, як державна фінансова політика на економіку держави, удосконалювати механізми для економічного зростання. Дуже важливим є створення такої структури фінансової системи, яка б базувалася на взаємодії державного регулювання економічних процесів та механізмів саморегулювання, а для цього потрібна відповідна інституційна система з розвинутими фінансовими інститутами.

Прийняття до змін у структурі фінансових відносин, впливу зовнішніх економічних факторів — це важливе завдання фінансово-економічної політики. Так, В. Кравець у своєму дослідженні зазначила, що «при формуванні фінансової політики на середньострокову перспективу необхідним є врахування впливу екзогенних та ендегенних факторів на економічну систему, які визначають тенденції соціально-економічного розвитку.

До екзогенних факторів належать темпи зростання валового внутрішнього продукту країн, що формують попит на основні групи товарів вітчизняного експорту, рівень цін на продукти експорту та імпортовані енергоносії, обсяги та структура іноземних інвестицій, кон'юнктура на світових фінансових ринках, яка впливає на можливості держави здійснювати запозичення та операції по рефінансуванню державного боргу. До внутрішніх економічних факторів належить частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет та державні цільові фонди, прогнозований обсяг бюджетних доходів та видатків, дефіциту (профіциту) бюджету, обсяг прямого та гарантованого державного боргу, показники співвідношення заощаджень та інвестицій в економіку, грошово-кредитного регулювання» [2].

Як було досліджено у попередніх роботах, «реалізація фінансової політики держави здійснюється у вигляді комплексу заходів, які втілюються через фінансове право, фінансову систему і фінансовий механізм з метою найбільш повного

виконання фінансами своїх функцій. Через норми фінансового права та елементи фінансової системи і фінансового механізму здійснюється реалізація положень концепції економічного розвитку держави. Якщо остання відсутня, то навряд чи можна говорити про будь-яку фінансову політику в державі» [3, с. 4.3].

На сьогодні вітчизняні вчені, досліджуючи фінансову політику країни, зазначають, що головними її проблемами є недостатня конкурентоспроможність та відсутність суттєвої динаміки зростання української економіки, а також необхідність запровадження нової моделі фінансового розвитку. Якщо вирішити зазначені проблеми належним чином — це дасть нашій державі рух вперед і вона буде займати вищі позиції в рейтингах серед найрозвинутіших країн світу. Т. Сіташ зазначила, що поглиблення курсу ринкових реформ на інноваційних засадах та їх прискорення, радикалізація системних перетворень можуть забезпечити прогресивний розвиток держави [4].

Державна фінансова політика є важливою складовою економічної політики держави. До основних видів фінансової політики держави можна віднести бюджетно-податкову політику, грошово-кредитну політику та політику управління державним боргом. Ці види розкривають сутність та формування фінансової політики держави в цілому, адже саме від їх показників залежать економічний розвиток та бюджетна безпека країни. Фінансова політика нинішнього етапу розвитку розроблена на основі вимог фінансової стратегії та з урахуванням сформованих економічних умов. Вона передбачає подолання кризового стану, в якому знаходяться фінанси сучасності.

Для цього потрібно створити таку систему, яка стимулюватиме до ефективного управління державними фінансовими ресурсами. На нашу думку, важливими чинниками, що впливають на негативний розвиток фінансової політики та бюджетної безпеки, виступає великий дефіцит державного бюджету, зростання внутрішнього і зовнішнього державного боргу, наявність великої кількості збиткових і малорентабельних підприємств, зростання незавершеного будівництва. Для їх подолання потрібно виробити таку стратегію, яка б давала змогу уникати цих явищ та знаходити оптимальні шляхи їх подолання. Фінансова політика, що реалізується через фінансову систему країни, не відповідає стандартам економічно розвинених країн ЄС.

Як стверджує В. Ящук, «основними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу є оптимізація розміру бюджетного дефіциту, підвищення ефективності формування видатків бюджету, використання бюджетних коштів, посилення регулюючої функції податкової системи, проведення ліберальної монетарної

політики, удосконалення системи управління державними фінансами з одночасним стимулюванням економічного зростання шляхом використання відповідних інституційних фінансових механізмів» [5]. Л. Зверук та О. Білик вказують, що «бюджетна безпека — це спроможність бюджетної системи забезпечити фінансову самостійність та стійкість держави ефективного використання нею бюджетних коштів у процесі виконання функцій соціального захисту; державного управління і міжнародної діяльності; фінансування науки, освіти, культури і охорони здоров'я; забезпечення національної безпеки й оборони, реалізації інвестиційної та екологічної політики» [7].

Доповненням до попереднього визначення Л. Зверук зазначає, що «бюджетна безпека держави — стан забезпечення платоспроможності (рівень бюджетного потенціалу) держави щодо виконання нею своїх функцій з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та доцільності, законності й ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях» [8]. Проаналізувавши термін «бюджетна безпека», можна зауважити, що найважливішими її критеріями є ефективне використання позикових коштів для фінансування бюджетних видатків, визначення необхідних цілей, які б відповідали інтересам держави, контроль за ефективністю використання бюджетних коштів, згідно з бюджетним законодавством.

Бюджетна безпека — це фінансова стійкість державних фінансів, а також допомога органам державної влади ефективно виконувати свої функції. Вона оцінюється через відношення дефіциту (профіциту) державного бюджету до ВВП, у відсотках; рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, % [8].

Основними характеристиками бюджетної безпеки має бути співвідношення доходів до видатків державного та зведеного бюджетів. Якщо ці характеристики не задовольнятимуть бюджетну безпеку, то будуть порушуватися й інші індикатори. Також вважається, що співвідношення податкових до неподаткових надходжень забезпечує нестабільність бюджетних доходів у цілому, але податкові надходження більш стабільні, економічно обґрунтовані і через це вони позитивно впливають на рівень бюджетної безпеки загалом.

На нашу думку, економічне зростання країни буде досягнуто, якщо буде зменшене податкове навантаження на вітчизняних виробників продукції. Також зменшення видатків держави приведе до зменшення дефіциту бюджету України. Саме ці показники будуть пріоритетними напрямками реформування економіки країни на перспективу [9]. Основними загрозами для бюджетної безпе-

ки є: високий рівень державного боргу; дефіцит державного бюджету; збільшення частки видатків державного бюджету на фінансування потреб національної оборони та безпеки.

Для зміцнення бюджетної безпеки органи управління мають створити таке середовище діяльності (економічне, соціальне, політичне, інституційне), яке буде збалансовувати бюджетний та податковий процеси. Ці процеси повинні мати важливі пріоритети: розробка механізмів для уникнення загроз бюджетній системі держави; підтримка бюджетної спроможності; розвиток бюджетної децентралізації; зменшення бюджетного дефіциту і державного боргу; а також контроль за фінансовими ресурсами; впровадження інноваційних методів та інструментів в управління державними фінансами і бюджетною безпекою; розвиток концепції соціальної відповідальності у діяльності всіх стейкхолдерів [10].

Висновки. Фінансова й бюджетна діяльність є важливою складовою економічної стратегії держави, яка забезпечує економічне зростання та має чітке спрямування. Напрями та інструменти їх забезпечення, управління й регулювання є запорукою фінансової стійкості суб'єктів господарювання, сталого розвитку національного господарства і довкілля, збереження цілісності та єдності фінансової системи й подолання різного роду загроз у соціально-економічній та екологічній сферах, а також у сфері національної безпеки й оборони. Управління державними фінансами, бюджетною діяльністю та регулювання їх розвитку на перспективу повинне враховувати досвід та досягнення й надбання інших країн у цій сфері.

Література

1. Гатаулліна Е. І. Державна фінансова політика у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2015_27%281%29_25.
2. Кравець В. І. Основні напрями фінансової політики в умовах економічних перетворень. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4151&i=8>.
3. Малишко В. В., Пучко А. О. Фінансова політика України на сучасному етапі. *Траектория науки*. 2017. Т. 3, № 1. С. 4.1—4.8.
4. Сіташ Т. Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика. *Академічний огляд*. 2015. №1 (42). С. 29—34. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2015_1_6.
5. Ящук В. В. Фінансова політика в умовах економічних перетворень. URL: <https://knteu.kiev.ua/file/NzM1OQ==/ab0627d04c00563fc649a7575cb93e21.pdf>.
6. Тарасова О. В. Фінансова політика і бюджетна безпека України. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, Вип. 1. С. 76-80. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2018_10_1_11.

7. Зверук Л. А., Білик О. Г. Бюджетна безпека як важливий пріоритет розвитку бюджетної системи України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2017. № 2. С. 35–39. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2017_2_8.

8. Зверук Л. А. Фінансова безпека – основа стабільного розвитку України. *Бізнес Інформ*. 2016. № 7. С. 131–135. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_7_21.

9. Валуїський І. А. Сучасний стан забезпечення бюджетної безпеки України. URL : http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/7_val_yjskij.htm.

10. Ihnatenko M., Antoshkin V., Krukovska O., Malyshko V., Marmul L. Social Investments as the Highest Manifestation of Implementation of Social Responsibility of the Companies of Agribusiness. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, 3 (8), 2019. P. 7124–7132.

References

1. Gataullina, E. I. (2015). *Derzhavna finansova polityka u krayinah z rozvynutoyu ta transformacijnoyu ekonomikoyu* [Government fiscal policy in countries with developed and transitional economy]. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_27_281_29_25.

2. Kravets, V. I. (2018). *Osnovni napryamy finansovoyi polityky v umovah ekonomichnyh peretvoren* [The Main directions of financial policy in the conditions of economic transformation]. Retrieved from <http://ww=1&z=4151&i=8>.

3. Malyshko, V. V. (2017). *Finansova polityka Ukrainy na suchasnomu etapi* [Financial policy of Ukraine at the modern stage]. *Traektorія nauki*, 1(3), 4.1–4.8.

4. Sitash, T. D. (2015). *Finansova polityka derzhavy: pragmatyka ta problematyka* [Financial policy: pragmatics and issues]. *Akademichnyi ohliad*, 1 (42), 29–34. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2015_1_6.

5. Yashuk, V. V. (2016). *Finansova polityka v umovah ekonomichnyh peretvoren* [Financial policy in terms of economic reforms]. Retrieved from <https://knteu.kiev.ua/file/NzM1OQ==/ab0627d04c00563fc649a7575cb93e21.pdf>.

6. Tarasova, O. V. (2018). *Finansova polityka I byudzhetna bezpeka Ukrainy* [Fiscal policy and budget security of Ukraine]. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2018_10_1_11.

7. Zveruk, L. A., Bilyk, O. G. (2017). *Byudzhetna bezpeka yak vazhlyvyj priorytet rozvytku byudzhetnoyi systemy Ukrainy* [Fiscal security as an important priority in the development of the budget system of Ukraine]. Retrieved from [file:///C:/Users/user/Downloads/mnjie_2017_2_8_20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/mnjie_2017_2_8_20(2).pdf).

8. Zveruk, L. A. (2017). *Finansova bezpeka – osnova stabilnogo rozvytku Ukrainy* [Financial security is the basis for sustainable development of Ukraine]. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2017_2_8.

9. Valuyskiy, I. A. (2016). *Suchasnyj stan zabezpechennya byudzhetnoyi bezpeky Ukrainy* [Modern state of budgetary security of Ukraine]. Retrieved from http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/7_valyjskij.htm.

10. Ihnatenko, M., Antoshkin, V., Krukovska, O., Malyshko, V., Marmul, L. (2019). Social Investments as the Highest Manifestation of Implementation of Social Responsibility of the Companies of Agribusiness. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, 3 (8), P. 7124–7132.